

NEOBJAVLJENO DJELO BLAŽA JURJEVA U STONU

CVITO FISKOVIĆ

Otkriće vlastoručnog potpisa slikara Blaža Jurjeva Trogirana na njegovom poliptihu iz crkvice sv. Jakova na Čiovu¹⁾ odjednom je i konačno riješilo pitanje, da su slike koje su slične tom poliptihu doista njegove ili njegove radionice.²⁾

Skoro će trebati na temelju tog otkrića reći o njemu konačan sud, iako bi se moglo desiti da još neki podatak iz arhivske građe ili stilskog ispitivanja proširi njegov rad i tačnije odredi oznake njegovog slikanja.

Već sam 1956. godine u ovim Prilozima pribrojio³⁾ veliko naslikano raspelo koje se nalazi u franjevačkoj crkvi sv. Nikole u Stonu djelima koja se pripisivahu njemu i njegovoj radionici u Trogiru i Korčuli, u Dubrovniku, Splitu, Šibeniku pa i Hvaru. Moju atribuciju spomenuli su Grga Gamulin⁴⁾ i Kruno Prijatelj⁵⁾ ne osvrćući se opširnije na nju, jer raspelo nije bilo objavljeno.

Sada ga stoga objavljujem i opisujem, uvjeren ne samo da je, kao što ću dokazati, doista djelo Blaža Trogirana, već da je uz dva poliptiha, onoga u kapeli Sv. Jerolima trogirске katedrale i onoga u Opatskoj riznici u Korčuli jedno od tri najbolja njegova rada.

Odavna se nalazilo u romaničkoj crkvi stonskih franjevaca koja se zidala u toku druge polovice XIV stoljeća u gotičko-romaničkom stilu.⁶⁾ Vjerojatno je krajem toga stoljeća već bila sagrađena i pod

1) Potpis je dva puta pogrešno objavljen u zagrebačkim novinama, u »Vjesniku« 2. XII 1961. i u »Telegramu« 15. XII 1961. Prvi put sam ga tačno objavio u članku Splitska slikarska škola XIII stoljeća. »Slobodna Dalmacija«. Split 31. XII 1961.

2) K. Prijatelj, Uz nalaz potpisa Blaža Trogirana. Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti JAZU IX br. 3 str. 190. Zagreb 1961. Tu je uglavnom iznesena sva dosada poznata literatura o slikaru.

3) C. Fisković, Nekoliko podataka o starim dubrovačkim slikarima, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 10, str. 145. Split 1956.

4) G. Gamulin, Blassius pinessit. »Telegram« Zagreb 15. XII 1961.

5) O. c. str. 192, 195.

6) C. Fisković, Prvi poznati dubrovački graditelji, str. 54. Dubrovnik 1955.

krovom, pa su je od tada u toku prve polovice XV stoljeća i kasnije ispunjavali crkvenim umjetninama i namještajem.

Slikar Blaž Trogiraniin boravio je uglavnom između 1420. i 1428. godine u Dubrovniku i to kao državni slikar u službi Republike,⁷⁾ pa nije isključeno da mu je upravo dubrovačka vlada i povjerila slikanje ovoga raspela kao svoj poklon franjevcima koje je bila uputila i smjestila u Ston, da tamo i na Pelješcu, koji tada bijaše kupila, suzbijaju inovjerce. To izgleda vjerojatnije kada se zna da je Blaž slikao doista za vladu koja ga je redovito plaćala, te je rijetko i izuzetno mogao raditi za pojedince. Stoga se barem dosada u dubrovačkom arhivu nije našlo narudžbi koje su mu povjerali pojedinci, iako one neće biti bile isključene, pa je možda i bratovština sv. Franje, osnovana 1427. godine u ovoj crkvi,⁸⁾ mogla naručiti ovo raspelo. Ali bez obzira tko je njegov naručilac, ono je nastalo zastalno za vrijeme Blaževa boravka u Dubrovačkoj Republici od 1420. do 1428. godine, pa je prema tome to dosada poznati najstariji njegov rad.

Stariji popisi umjetnina u ovoj prostranoj crkvi nisu dosada poznati, pa se gotovo ništa ne zna ni o raspelu. Spominje se tek u dopisu stonskog župnika dubrovačkom biskupskom ordinarijatu ljeti 1833. godine. Francuska i austrijska vojska bile su naime početkom prošlog stoljeća ovu lijepu crkvu i prostrani samostan bezobzirno pretvorile u vojničko skladište, kao i još neke u dubrovačkom području, pa su stonski franjevci morali napustiti svoje

7) J. Tadić, Građa o slikarskoj školi u Dubrovniku XIII—XVI v. I str. 61, 62, 64, 66—70. Beograd 1952.

Tu su objavljeni dokumenti o radu Blaževih suvremenika u Dubrovniku. Pribrojiti ću im slikara Radašina, koji se spominje u jednom popisu dužnika 1424. godine (24. III 1424. . . Radassin pentor . . . Diversa notariae 14, str. 83) i Nikolu Stjepanova Bijakovića iz Ulcinja koji je počeo učiti slikarstvo ljeti 1429. kod poznatog slikara Tonka Pribilovića Perkoturovića:

Die XXV junij 1429. Indictione VII

Nicola filius olim Stiepani Biachovich de Dulcineo etatis annorum XIII et ultra locavit se et operas suas Toncho Pribilovich pictori presenti et conducenti pro annis octo proxime futuros promittentes eidem bene et fideliter servire per totum dictum tempus et res et bona sua bonafide salvare et custodire et ab eo nusquam recedere nec furtum committere nec commitenti consentire. Et versa vice dictus Thomas promisit illum tenere sanum et infirmum per totum dictum tempus. Et dare victum et vestitum illi condecenter secundum conditionem suam et usum famulorum. Et docere illum iuxta posse suum artem pingendi. Et infine dicti temporis dare sibi capita artis secundum usu volentes ambo partes predictae quod predictam locatio et omnia predicta locum habere debeant et se posse realiter et persudaliter convenire ubique civitatum et terrarum idem Tomchus ire et habitare voluerit. Renunciando ambo. Iudex ser Marinus de Goze Si. et testis Ruscus magistri Xpistofori.

Diversa notariae 16, str. 92.

Nikola je učio kod Tomka samo dvije godine, a zatim je pobjegao. (J. Tadić, o. c. str. 84).

8) K. Vojnović, Bratovštine i obrtne korporacije u Republici Dubrovačkoj I, str. 64. Zagreb 1899.

drevno sjedište. Ordinarijat je tražio stoga od župnika da mu javi što je s njihovim umjetninama. Župnik je odgovorio da se u već oštećenoj crkvi nalaze na glavnom oltaru slika na drvu, pet po-bočnih oltara bez svojih pala, jedna slika i drveni oltarić u sakristiji, a visoko iza apside glavnog oltara drveno naslikano raspelo. On nije htio uklanjati te umjetnine, pravdajući da to nije u njegovoj vlasti, niti da ima za to sredstava i preporučio je ordinarijatu da se obrati vlasnicima crkve.⁹⁾ Franjevci su vjerojatno neke umjetnine sklonili, a neke prenijeli u svoj dubrovački samostan, jer Đelčić piše još krajem prošlog stoljeća, da se kod njih nalazi Kristova slika na temperi koja je prenesena iz njihova stonskog samostana, a zaslužuje pažnju zbog svoje umjetničke vrijednosti.¹⁰⁾ Nije jasno o kojoj slici on piše, ali nije isključeno da je to renesansna slika Ecce Homo koju je nedavno Konzervatorski zavod za Dalmaciju, uređujući zbirku dubrovačkog franjevačkog samostana, našao u ormaru sakristije i izložio je u uređenoj dvorani kapitula skupa s ostalim umjetninama. Tu je prenesen tom zgodom iz stonskog franjevačkog samostana i drveni polihromni kasnogotički kip sv. Nikole, koji se nekoć nalazio vjerojatno kao lik pokrovitelja te crkve na njenom glavnom oltaru, možda čak i kao središnji dio poliptiha domaće škole XV stoljeća, spomenutog u navedenom dopisu stonskog župnika neodređeno kao »il quadro dell' altare

9) No 67 All' Illustrissimo e reverendissimo ordinariato

Per adagualmente informare questo Reverendissimo ordinariato circa quanto venne ricercato il sottofirmato parroco nel riverendo suo decreto no 676 dei 12 corrente giugno anno 1833 ad no 3° si portò in persona per rilevare, se nella chiesa attinente all convento soprapresso dei P. P. Francescani, e ridotta a magazzino militare, contenga ancora altari, croci, immagini di santi eccetera, e dopo di aver esaminato tutto, trovò; che il quadro dell' altare maggiore esistente in detta chiesa dipinto sulla tavola non fù fino a questa ora levato, come pure un crocefisso dipinto parimente sulla tavola, e messo in alto all principiar della cappella formante l' altare maggiore della detta chiesa, che vi esistono cinque altari collaterali senza alcuna immagine e che nella sacrestia trovasi un quadro dipinto, ed un altarino di legno. Tutto è questo, che il sottoscritto parroco ha ocularmente veduto, e quindi per regola, e direzione di questo reverendo ordinariato appuntino lo informa. Siccome però la sudetta chiesa dipende dalla giurisdizione dei reverendi patri francescani, così lo scrivente crede di far riflettere a questo reverendo ordinariato, che la fabbrica della chiesa parrocchiale non ha diritto d' ingerirsi nella medesima, ne sottrarre alle spese, che incontrar potrebbe nell far levare le sue riferite immagini, e croce esistente nell tempio già distrutto. Quindi rimette alla saggia decisione dell prelodato reverendo ordinariato perchè esso ordini a chi spettar debba di levare gli oggetti qui detti esistenti nella chiesa su riferita onde far subito eseguire quanto il medesimo aveva raccomandato nella visita canonica.

Stagno li 20 giugno 1833

Na obratnoj strani: No 67

Ex offo Prest.° li 21 giugno 1833

Zupni arhiv u Stonu.

10) G. Gelcich, Dello sviluppo civile di Ragusa, str. 81. Dubrovnik 1884.

maggiore esistente in detta chiesa dipinto sulla tavola«. Svojim stilom taj kip sliči drvenim kipovima sv. Antuna opata i sv. Nikole na Lopudu, te vjerojatno pripadaju istoj dubrovačkoj rezbarskoj školi. Dubrovački rezbari su bili ukrasili i samostansku blagovaonicu drvenim gredama izrezbarenog kasnogotičkog reljefnog lišća od kojih su sačuvani samo ulomci.

U samostanu je ostao srebrni kasnogotički kadionik na kojemu su utisnuta tri žiga dubrovačkog zlatarstva, minijaturne glave sv. Vlaha, a pozlaćeni srebrni procesijonalni križ je prenesen u stolnu župnu crkvu. To je rustični rad domaćih zlatara na kojemu su s jedne strane u sredini raspeti kasnije nadodani barokni Krist, a na krakovima uobičajeni reljefi Marije i Ivana, Adamove lubanje i pelikana s ptićima, a s druge strane reljefna Gospa sa sinom između četiri evanđeoska simbola na krakovima. Po svom obliku i pojedinstvima ovo raspelo je gotičko, ali po stiliziranoj lozici na pobočnim stranama, po vijencu oko Adamove lubanje i lišću na jabuci drška ono već odava renesansni stil. Prema tome bit će da je skovano u doba prelaza gotike u renesansu početkom XVI stoljeća i da je to upravo ono koje su bratimi bratovštine sv. Franje u franjevačkoj crkvi dali skovati 1523. godine za svoj barjak unijevši zapis o trošku u knjigu svoga bratstva.¹¹⁾ Tom bratimstvu su vjerojatno pripadale i reljefne srebrne korice XVI stoljeća na kojima su u okviru vijugave lozice i anđeoskih glava prikazani s jedne strane stigmatizacija sv. Franje, a s druge Gospa sa sinom na prijestolju između sv. Nikole i sv. Vlaha, rustični rad dubrovačkih zlatara koji se čuva u župnom uredu.

Pored tih umjetnina u crkvi je bila i lijepa kasnogotička kamena ogradica apside s uobičajenim stupićima i poprsjima sv. Nikole i Bernardina od koje su ostali tek ulomci, a sačuvane su nadgrobne ploče dekorativnih natpisa zanatlija i građana i plitkih reljefa grbova dubrovačke vlastele počevši od XV stoljeća. Među njima se ističe ona s mačem i štitom u kojemu je reljefni alat drvodjelca Đura Burušića iz 1523. godine koji podsjeća na sličan alat na nadgrobnim pločama zanatlija u dominikanskoj crkvi na Lopudu i sv. Franje na groblju u Rabu iz sredine XVI stoljeća.

Umjetničkoj opremi crkve bit će pored franjevacu doprinijela i oba bratstva koja su u njoj imala svoje sjedište, a to je, pored već spomenute bratovštine sv. Franje osnovane oko 1420. godine, i bratovština sv. Nikole utemeljena krajem XIV stoljeća. U popisu njenih bratima, koji je 1561. godine ispisao svećenik Ilija Skobali kapelan i sakristijan stonske katedrale, vješt lijepom pisanju s ukra-

¹¹⁾ 1923. Spesa fata de la fraternità per la croge. Im prima per liure quatro, once una, sagi quatro de argento ducati trenta tre. Per maniffatura ducati siedesi. Item per poma ducati quatro. Per indorar ducati cinque grossi diesi per caseta perperi II per bandera e lanca perperi II grossi sie. Suma in tuto ducati LVIII perperi II.

Matrikula bratovštine sv. Franje u Stonu, str. 31
Župni arhiv u Stonu.

šenim slovima i crvenim inicijalima, spominje se i slikar Luka Franov koji nije bio dosad poznat među dubrovačkim slikarima.¹²⁾

Uz crkvu je lijepo i prostrano dvorište prelaznog gotičko-renesansnog stila okruženo polukružnim arkadama uzdignutim na osmostrane stupove profiliranih stopa i glavica kovrčasta lišća »cvijetne gotike«. Jednu, vjerojatno južnu stranu lukova koja se diže na renesansnim zidnim menzolama, podigao je 1525. godine dubrovački graditelj i kipar Medo Nikolić,¹³⁾ dok su ostale strane vjerojatno nešto ranije sagrađene budući da ni ovdje, kao ni kod dominikanskog samostana u Dubrovniku, nisu bile odjednom podignute. Svakako sredinom XVI stoljeća kula i sklop samostana, koji u svim svojim dijelovima pokazuju oznake prelaznog gotičko-renesansnog stila, bit će bili gotovi, a i vrt je valjda tada okružen vanjskim zidovima, tako da je poznati mletački vlastelin i sindik Giovanni Battista Giustinian, koji je na svom službenom putu 1553. godine prenoćio u samostanu, pohvalio njegovu ljepotu: »... položaj mu je krasan, neobično prijatan i ukrašen preplodnim i dobro odnjegovanim perivojima, kao što su sva dubrovačka mjesta.«¹⁴⁾

Slične osmerostrane stupove i lisnate glavice imaju i arkade kula u franjevačkom samostanu u Cavtatu osnovanom pri kraju XV stoljeća, te bi se reklo da potiču iz iste klesarske radionice.

Samostan i crkva stonskih franjevaca bijahu dakle umjetnički sagrađeni i opremljeni već u XV i XVI stoljeću, pa je prirodno da je u taj sklop, u kojemu je već 1350. godine radio trogirski drvodjelac

12) Pre Ilija di Matheo Scobali capelano et sachrista de san biagio di Stagno schrisi manu propria del MDLXI die XIII januarij.
U popisu bratima:
Lucha di francescho pintor.

Matrikula bratovštine sv. Nikole u Franjevačkoj crkvi u Stonu. Župni arhiv u Stonu.

13) + 1525 adi 5 agosto

Venerabil guardiano de Santo Nicolo in Stagno frate Michael de Goze ha facto pato et achordio con Medo Nicolich Scarpionich de Ragusa per farli Archi sete et cholone sie con sui basamenti et soura li archi dua mane di chorso de scharpielo qui in Stagno in gesia de San Nicolo in gardino (sic!) per le qual cose dicto guardiano li promisi dar et pagar ducati trenta do al tempo del complimento dela dicta fabrica: termene fina la festa de Tuti Santi proximi futuri. Et dicto Medo Nicolich confesa hauer hauto et recepto pro parte dela dicta fabrica dal dicto guardiano ducati sie degi — Val dx XVI

Io Jeronimo Lu de Bona conte di Stagno manu propria (Na lijevoj margini): 1526: adi primo fevraro. Medo infra-schrito confeso auer auuto et receuto per man del Giuan Libresich procurator delj frarj tuto lo resto del pagamento deueua auer per lo presente pato. Et lo ditto Giuan confeso che lo ditto Medo a fornito tutto lo lauorier el qual aueua promeso in dito pato. Renunciando. (Ugovor je prekrizen.)

Državni Arhiv u Dubrovniku, Diversa Stagni, sv. 25, str. 196'.

14) S. Ljubić, Commissiones et relationes Venetae II str. 250. Zagreb 1877. Giustinian pogrešno piše da je samostan posvećen sv. Sebastijanu.

Luka Prvoslavov,¹⁵⁾ dospjelo i remek-djelo jednog drugog Trogirana.

Raspelo Blaža Jurjeva u ovoj crkvi spomenuo je prvi u stručnoj literaturi Ljubo Karaman, ali budući da je ono još pocrnjelo od vremena visilo visoko pod krovom iznad trijumfalnog luka kao i 1833. godine, on ga nije mogao dobro sagledati i stoga ga i nije uvrstio ni među radove dalmatinskih slikara, a tim ni u grupu onih slikarskih djela koje je najprije smatrao radom jedne domaće radionice,¹⁶⁾ a zatim nakon arhivskih podataka, koje sam bio iznio o Blažu Trogiriraninu,¹⁷⁾ naslućivao u njima njegovo djelo.¹⁸⁾

Pri popravku crkvenog krova 1955. godine, koje je izvršio Konzervatorski zavod za Dalmaciju, dao sam spustiti raspelo i primijetio zatim da po svom stilu sličijoj grupi slikanih poliptiha, koje su Ljubo Karaman, a još određeni Bruno Prijatelj, povezivali uz Blaža.¹⁹⁾ Kada je restaurator Zavoda Filip Dobrošević 1959. godine očistio i popravio raspelo, ta sličnost je postala još uočljivija, pa ću je stoga ovdje istaknuti.

Raspelo je visoko 2,65 m, a široko 2,14 m, te prema tome je jedno od većih slikanih u Dalmaciji. Površina mu je glatka, nema ni rezbarija ni reljefnih ukrasa, a prošireni završeci krakova su prema naslikanim trilobatima nepravilno izrezani, kao da slikar odnosno rezbar još nije bio dospio da ih konačno uobliči u pravilne obrise. Na zlatnoj pozadini naslikan je crni križ s raspetim Kristom, uz koji se protežu tačkicama i crticama ucrtana dva okomita pojasa nanizanih rombića ispunjenih tačkicama i krugovima. U svim većim tačkicama su utisnute sitne zvjezdice. Slično su udubljenim tačkicama ucrtani i svetokruzi oko Kristove glave i evanđeoskih simbola. Najbogatiji je onaj Kristov, ispunjen vijugavom lisatom lozicom, krugovima i nizom malih polulukova, a razdijeljen u pojase koje presijeca uobičajeni križ raširenih krakova. Vrh crnog križa, kojemu debljina nije označena, je uobičajena tablica sa svijetlo sivim vitkim slovima · I · N · R · I · , kićenih svinutih završetaka i s tačkom po sredini. Odijeljena su s pet ukrasa nalik antičkom i renesansnom bršljanovom lišću.

Kristovo tijelo je naslikano svijetlosmeđom bojom lešine, pa ni obrazi ni usnice nisu bojadisane crvenilom, da se istakne mrtva-

15) C. Fisković, Prvi poznati... str. 54.

16) Lj. Karaman, Notes sur l'art byzantin et les Slaves catholiques de Dalmatie. L'art Byzantin chez les Slaves (Recueil Uspenski) II str. 358. Pariz 1932.

17) C. Fisković, Gotička drvena plastika u Trogiru. Rad JAZU knj. 275 Umjetničkog razreda 5 str. 104. Zagreb 1942.

18) Lj. Karaman, Domaći slikari u Dalmaciji. Spremnost 3, 10. Zagreb 1942; Isti, Trogir — mali gradić velike prošlosti. Ilustrirani vjesnik br. 241. Zagreb 6. IV 1950.

19) K. Prijatelj, Prilozi slikarstvu XV—XVII st. u Dubrovniku. I. Blaž Jurjev slikar-putnik. Historijski zbornik IV, 1—4 str. 173—177. Zagreb 1951; Isti, Prilog trogirskom slikarstvu XV stoljeća. O Blažu Trogiriraninu. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 9 str. 136. Split 1955.

čka svenulost. Tim se usklađuje i tamnosmeđa kosa, siva trnova kruna oštarih bodljika i tamnosmeđi čavli poput zardala željeza u rukama i nogama. Čitavo tijelo je ispruženo i ukočeno. Niz duge ruke nezgrapnih šaka i relativno kratkih prsti proteže se bjelkasta žila, koja počinje iz grudi. Rebra, grudi, želudac i noge osvijetljene su svijetlim nijansama, tako da je koščatost prsnog koša i oblina tijela sve do nožnih prsti istaknuta. Široki bijeli pojas uporednih sivo osjenjenih nabora omata tijelo sežući do iznad koljena i lepršajući u dekorativno razigranim naborima s lijeve strane.

Na gornjem kraku je Ivanov orao sivog i crno osjenjenog kratkog perja raskriljenih krila. Raširenim pandžama drži poluotvorenu knjigu crvenih korica. O širokom repu mu je ovijen plavozeleni oblak. Srednji dio tijela, glava i desna pandža su mu oštećene od vlage i restaurator je uspio tek da im naznači obrise.

Na desnom kraku je poprsje Markova lava tamnosmeđe boje, u kojoj se ističu karmin krila i ispružena jezika, bjelilo zubi i bjeloočnica, u kojima se šire velike smeđe zjenice. Crne pandže stiskaju zatvorenu knjigu crvenih korica. Stražnji dio tijela skriva uobičajeni plavo zeleni oblak.

Na lijevom kraku Matijin krilati anđeo drži dugim i tankim prstima svijetlih i uskih nokata rastvorenu knjigu bijelih listova i narančasto crvenih korica. Omotan je u rumeni plašt mekih nabora, iz kojeg viri zelenkasta košulja. Duguljasto rumeno lice izbuljenih i ispupčenih smeđih očiju, raskriljenih i uzdignutih obrva, duga nosa i svinutih usnica uokviruje smeđožuta kosa omotana bijelom vrpcom na visokom čelu. Poprsje je okruženo krilima karmin boje i omotano sivozelenim oblakom.

Na donjem kraku je Lukin vol s crveno ukoričenom knjigom sivih listova. Tijelo prirodne rumeno okeraste boje izlazi iz zelenosivog oblačića, a krila mu se prelijevaju u svijetlim crvenoljubičastim prelivima. Pozadina je siva stilizirana stijena u koju je zaboden križ, sa kojega cure i teku po njoj tanki mlazovi krvi sve do udubine u kojoj je smeđe siva lubanja.

Svi su ti likovi naslikani pastoznim svijetlim koloritom istančanih odnosa. Boje se žare i ističu nad crtežom. Karmin lavljih i anđeoskih krila usklađuje se s crvenim koricama knjiga vola i orla, a rumeni plašt anđela s ljubičastim krilima vola, zaokružujući tako svojim žarkim naglascima sa sva četiri kraja, skupa sa svijetlim plavozelenim bojama oblačića povitih uz poprsje, središnju zagasitu boju mrtvog Krista. Tim je koloristično ravnovjesje postignuto i cjelina bojom usklađena.²⁰⁾ S koloritom se podudara i otvoreni i živi crtež, kojim su pojačani obrisi krilatih simbola usklađeni s čvrsto crtanim i reljefno osvijetljenim Kristovim tijelom. Djeluje dakle i svojim koloritom i svojim crtežom izrazito, zaokruženo i cjelovito.

²⁰⁾ Na pr. slici »Gospe u ružičnjaku« crveni jastuk je koloristički usklađen s crvenom odjećom anđela pri vrhu kompozicije.

Bezbroj pojedinosti te čvrsto komponirane cjeline slični onima sa slika koje su konačno na temelju potpisa sa čiovskog poliptiha pripisane Blažu Jurjevu i njegovoj radionici.

Kristovo lice dugog orlovskog nosa, oštro crtano i zagasito bojadisano slični licu Ivana Preteče sa poliptiha korčulanske Opatske zbirke²¹⁾ i trogirске katedrale.²²⁾ Mrko je i ozbiljno kao sva staračka i bradata svetačka lica na djelima Blaža i njegove radionice, pa čak i onih dvaju svetaca na triptihu grobišne crkve u Segetu,²³⁾ koji, iako je premazom malne uništen, pokazuje daleke Blaževe uplive. Kristov prsni koš je osvijetljen i ruke su u pazuhu oštro osjenjene kao one mrtvog Krista sred poliptiha korčulanske bratovštine Svih Svetih.²⁴⁾

Rumeno lice anđela ima izrazito ispupčene, bolesne oči, dug i šiljasti nos, visoko čelo, povijenu kosu i naglašeni podbradak kao gotovo sva mlada lica na djelima Blaža i njegove radionice; sv. Lucija i Katarina na poliptihu korčulanske bratovštine, Mihajlo i Marija na poliptihu korčulanske Opatske zbirke i trogirске katedrale, trogirska »Gospa u ružičnjaku«,²⁵⁾ Magdalena na poliptihu trogirskih domenikana,²⁶⁾ Čipikova »Madona sa sinom« u Kaštel-Štafiliću²⁷⁾ i sv. Lovre na čiovskom poliptihu.²⁸⁾ Vrh čela sred anđelove kose upletena je bijela vrpca kao i na Mihajlovu čelu sred poliptiha katedrale u Trogiru. Produhovljeni dugi prsti svijetlih tankih nokata stonskog anđela slični onima »Gospe u ružičnjaku«, kojoj je lice, jednako kao i lica na poliptihu korčulanskih bratima, slikano dugim i tankim potezima kista. Nabori plašta »Gospe u ružičnjaku« padaju u koncentričnim krugovima kao na pojasu stonskog Krista i minijaturno raspetog Krista na minijaturi Matrikule trogirске bratovštine sv. Duha, koju pripisujem također Blažu.²⁹⁾ Krila jakih i izbočenih zglobova imaju i stonski anđeo i oba Mihajla na poliptisima korčulanske i trogirске katedrale. Krv što curi ponešto zgrušena niz rane stonskog Krista slični onoj na ranama Krista, sv. Frane, Stjepana i Petra Mučenika na poliptihu korčulanske bratovštine Svih Svetih i onoj na raspjetom Kristu spomenute minijature bratstva sv. Duha. Meko tretirani plašt stonskog anđela slikan je bez velikih osjnenja kao i plašt Stvoritelja na trogirskoj mini-

21) V. sl. C. Fisković, Korčulanska katedrala, tabla 28. Zagreb 1939.

22) V. sl. Lj. Karaman, Notes... sl. 126.

23) C. Fisković, Segetski spomenici. Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku LVI—LIX/2 (Abramićev zbornik II) str. 220. Split 1958.

24) V. sl. Lj. Karaman, Notes... sl. 131.

25) V. sl. ibid. sl. 125.

26) V. sl. C. Fisković, Drvena gotička skulptura... sl. 15.

27) V. sl. K. Cicarelli, Prilog trogirskom slikarstvu XV st. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 12 sl. 33, 34. Split 1960.

28) V. sl. C. Fisković, Drvena gotička skulptura... sl. 13.

29) V. sl. B. Pecarski, Jedna trogirska minijatura XV st. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, 12 sl. 31, 32. Split 1960. Autorica je objavila ove minijature prije restauracije, stoga ih sada, nakon restauracije koja je izvršena u Konzervatorskom zavodu Dalmacije ove godine, ponovno donosim.

jaturi. Sitno iscrtani svetokrug stonskog Krista s udubljenim tačkicama, u kojima su zvjezdice, i Krista, Marije i Magdalene na poliptihu u korčulanskoj crkvi Svih Svetih gotovo su isti, a slični su i onima na poliptihu trogirске katedrale, »Madone sa sinom« u Kaštel-Štafiliću i »Gospe u ružičnjaku«. Zeleno siva hrid pod stonskim križem sliči onoj na kojoj stoji Ivan Preteča na poliptihu trogirске katedrale.

Sve te, pa i mnoge druge zajedničke crte velikog stonskog raspela s djelima koja se pripisuju Blažu i njegovoj radionici, jasno odaju, da je ovo dosada nepoznato djelo doista njegov rad. Pače ono se po čistoći svojih boja, po crtežu i čvrstoj kompoziciji cjeline može ubrojiti među njegove najbolje radove, poliptihe korčulanske i trogirске katedrale u kojima je njegov kolorit došao do najvećeg izraza. Najpreciznije je među tim trima djelima naslikan poliptih trogirске stolne crkve gdje je slikar gotovo cizelerski obradio bezbroj pojedinosti: mandorlu koja okružuje Mariju, ispunjenu arhitektonskim motivom pobočnih vrata trogirске katedrale, zlaćane zrake koje zrače iz Jerolimove crkve-modela, ukrase na svetačkim odjećama i mitrama.

Tu je pokazao i svoju sklonost k umijeću sitnog slikarstva, koja je došla do izraza u slikanju malih anđela na Marijinom prijestolju i još manjih likova na tezulji sv. Mihajla, koje je opetovao i na poliptihu spomenute korčulanske zbirke, jednako kao i u nizu malih poprsja apostola i svetaca na predeli korčulanskog svesvetškog i trogirskog domenikanskog poliptiha, kojemu je od predele, nažalost, ostala samo sličica jednog apostola koji pokazuje dugim prstom svitak, ali i ta jedina je svjedok da je Blaž i ovdje, kao i na poliptihu korčulanske bratovštine, bio naslikao niz svetaca.³⁰⁾

Svoj smisao za minijaturu pokazuje majstor i u skupu bratima sv. Jakova na čiovskom poliptihu, kao i korčulanskih bratima na njihovom poliptihu koji nose bičeve, simbole svog bičevalačkog reda, kao i na kamenom renesansnom reljefu uzidanom u pročelje njihove kuće ili na mletačkim minijaturama bratovština sv. Marije della Carità i sv. Ivana Evandelite.³¹⁾

Skup tih bratima korčulanskog Blažova poliptiha sliči onima na minijaturi naslovne stranice matrikule ugledne i stare trogirске bratovštine sv. Duha, kojoj je Blaž bio pročelnik, oficijal i član, pa je naslikao i njene obje minijaturne slike.

Da bih dokazao tu svoju raniju tvrdnju,³²⁾ da je on doista njihov autor, treba ih uporediti s već spomenutim njegovim djelima.

³⁰⁾ C. Fisković, Drvena gotička skulptura str. 105. Dominikanac Antonin Zaninović, koji je boravio često u samostanu svoga reda u Trogiru, saopćio mi je da je tamo tih sličica sa predele bilo na početku našeg stoljeća nekoliko.

³¹⁾ V. sl. P. Molmenti, La storia di Venezia nella vita privata I str. 146, 158. Bergamo 1922.

³²⁾ C. Fisković, Splitska slikarska škola...

Mrko lice Stvoritelja na minijaturi sv. Trojstva ima strogi izraz Blaževih svetih staraca u kojima kao da je ovaj slikar iz Lapca ili Trogira naslikao realistički seljačke fizionomije svoga kraja. Na Stvoriteljevoj bradi je naslikana svaka pojedina dlaka kao na bradama svetih biskupa sa poliptiha trogirске katedrale, a i njegovi tanki prsti sličje prstima ostalih Blaževih likova. Relativno velika Kristova glava, mršavo tijelo i uporedni nabori pojasa, pa i kapi krvi sličje onima na stonskom raspelu. Na zlatnoj pozadini obih minijatura urezane su i udubljene tačkice sa zvjezdicama, a na minijaturi bratima, koji kleče predvođeni svojim pročelnikom, je i niz poredanih romba također s utisnutom tačkom i zvjezdicom po sredini jednako kao i na središnjem dijelu stonskog križa.

Da je doista i ta druga minijatura s prikazom bratima Blažova, pokazuje i sličnost njihovih fizionomija izduženih orlovskih noseva, upadno bijelih bjeločnica i ruku dugih prsti, koji se opetuju na mnogim slikarevim djelima. Iza njih su na tamnoj pozadini biljke uporednih listića sličnih akacijinom lišću, s crvenim cvjetovima, gotovo jednake onima koje je Blaž označio pastoznim zelenim mrljama na tamnoj pozadini u perivoju »Gospe u ružičnjaku«. Pozlaćeni mletački lav na crvenoj bratimskoj zastavi nacrtan je grafički kao i anđeli uz Čipikovu »Madonu s djetetom«.

Objje minijature se dakle mogu smatrati, na temelju tih uporedbi s ostalim njegovim djelima, Blažovim radom tim više što se iz matrikule zna da je on doista bio od 1429. do 1442. godine jedini slikar začlanjen u tu bratovštinu, nakon što se kao već iskušani umjetnik vratio iz Dubrovnika u Trogir.³³⁾ Njegovo ime je zabilježeno u prvom popisu bratima iz 1429. godine. Početkom ožujka 1436. godine izabran je kao već poznati trogirski građanin, koji je nosio časni naziv trijeznog i umjerenog muža, na sastanku bratovštine za

³³⁾ O matrikuli bratovštine pisali su opširnije B. Pecarski o. c. i A. Belas u članku Braščina sv. Duha u Trogiru. Jadranski Dnevnik V br. 183. Split 6. VIII itd. 1938. Oni nisu citirali doslovce sva mjesta gdje se u rukopisu spominju Blaž i ostali majstori, pa stoga ću to ovdje učiniti.

Str. 8: 1429, Marinus Radoy protomaistro

Stefanus aurifex

Str. 11: Bogdich virse de Lesina

grossi cinque recevi mi blaxio gastaldo L 3

Vladislavo aurifex

Str. 12: Matheus taiapera

obiit MCCCCXXVIII die XIII lujo

Radivoi Pilica

Recevj mi blassi pentor zupan L 2

Str. 14: Blasius pictor

Vladislaus aurifex

..... (nečitljivo ime bratima)

Recevj mi blazi zupanus L 8

Str. 18: Jachomo taiapera

Radoslav taiapiera

+ Domengo taiapiera

+ Zorzi intaiador

njenog župana, vjerojatno samo za tu godinu. Gradski knez je potvrdio njegov izbor i on je prisegao da će dobro upravljati bratovštinom i čuvati njenu imovinu, te je primio od-dotadašnjeg župana

- Str. 22: M^o Nycholo Liunich
rezevi da M^o Nicolo Liunich per aver fato tanti lavori de piera zoe balchonade in sala grande et in oltri logi provado per più fradeli per montar de L 17 p li fesimo boni per sua regalia L 16 p
- Str. 24: M^o Marin de alegreto paga
- Str. 26: Magister Nicolo Vuchovich horeze
1507 maistro nicolo suprascrito deti in conto de sue regalie uno bail s 10 et per haver conça una patina de caleze s 10 val in tuto L 1 s-
- Str. 28: Adi 20 Aprile 1608
Vedendosi l'ardente fervore dell' Illustrissimo Monsignor signor Marcio Andreutio vescovo nostro di Traù insieme et anco l' Illustrissimo Nostro Signore Conte et Capitano di detta città che tengono di procurar il concedente ornamento di far uno tabernaculo di marmo nella cathedral chiesa per tenir il santissimo sacramento in quello ma perche la sudetta chiesa per li anni passati resto opressa di molte spese et interessi per la fabrica del campanile comme si vede dalli effetti et però riccerando tal oppera agiusto di buoni et fedel Xpistiani et specialmente dalli confrattelli del Sanctissimo Sacramento accio sia laude al signor Iddio et honorevolezza della città.
L'andera parte posta per il zuppano magistro Gregor Liunich de Santo Spirito, che con brevità sia fornito ditto tabernaculo sij dato per ellemosina ducati vinti a L 674 per ducatto in mano dell' Illustrissimo et Reverendissimo monsignor signor Vescovo acciò lui possi con quelli principiar et dar pagamento alli mistri di tal oppera come meglio li parera et questo delli denarj della scolla di Santo Spirito.
- Str. 43: 16 III 1432 Marinus protomagister
Stefanus aurifex officiales fratatalee anni presentis.
- Str. 45: 7 III 1434 Magister Marinus Racich protomagister
Magister Stephanus aurifex officiales dicte fratatalee anni currentis
- Str. 48: (XXIII) In Xhristi nomine Amen. Anno nativitatis eiusdem Millesimo quadringentesimo trigesimo sexto. Indictione quartadecima die quarto mensis Martij videlicet die Dominico. Temporibus quidem ducatus serenissimi principis et excellentissimi domini domini Francisci Foscarì dei gratia incliti ducis Venetiarum et nec non regiminis spectabilis et gloriosi militis Domini Marci Geno honorabilis comitis tragurii suorumque iudicum nobilium virorum dominorum Petri Mathei de Chiudis, Nicolai Michaelis Silvestri et Stephani Petri de Zegis. Covocatis et congregatis fratribus scollarum et fraternitatis Sancti Spiritus de Tragurio in loco consueto ad sonum campane ut est moris de mandato et licentia prefati domini comitis et suorum iudicum predictorum pro eligendo et electionem faciendo de alio castaldo dicte fraternitatis pro uno anno proxime futuro, loco et pro cambio ser Nicolai Milcich civis Tragurij, qui fuit castaldo hoc anno nuperime completo. Ipsi omnes fratres, seu eorum maior pars ut supra unanimiter congregati eorum nemine discrepante Spiritus Sancti gratia celitus implorata per

Milčića prošlogodišnju imovinu i obračune. Njegov potpis kao župana nalazi se nekoliko puta u matrikuli. Potvrdio je naime da je primio u ime bratovštine izvjesne svote novaca od bratima

modum et via scrutinij ad electionem devenerunt, deputaverunt et creaverunt in eorum et dicte Scolae Supanum et Castaldum discretum virum Magistrum Blasium pictorem civem Tragurij. Qui quidem castaldus ex postea coram prefato domino comite presentatus in palatio comunis per eundem dominum comitem extitit confirmatus et approbatus pro uno anno proxime futuro incipiendo die presenti et finiendo et sequitur omni meliori modo, via, iure et forma quibus magis et melius potuit. Quiquidem castaldus eandem electionem acceptavit. Et delato sibi iuramento corporali per me Franciscum de Vimano notarium et cancellarium infrascriptum per comissionem ab eodem magistro factam iuravit ad sancta dei evangelia manibus tactis scripturis se bene diligenter et fideliter administrare et gubernare bona fide et sine fraude bona ipsius fratallie eiusque officium exercere. Postque idem magister Blasius castaldus et Nicolaus Milcich predictus de licentia prefati domini comitis fecerunt et calculaverunt rationem introituum et exituum dicte fraternitatis anni proxime elapsi et ipsam rationem in saldum deduxerunt prout et quemadmodum in quaterno dicti Nicolai supani veteris patet. Scriptum de mandato prefati domini comitis manu mei notarij infrascripti.

Nomina vero castaldi ac procuratoris et aliorum officialium anni sequentis sunt hec videlicet.

Magister Blasius pictor de Tragurio castaldus dicte fratallie
Ser Jacobus Testa de Tragurio procurator dicte fratallie

Ser Antonius Andree Theodori

Ser Xpistoforus Carsulich

Ser Nicolaus Milcich

Marinus Divoceвич

Michoe Stegnich et

Nicola Varicich

officiales dicte fratallie
anni presentis

- Str. 51: 1 IV 1439. officiales dicte fratallie... Rathus carpentarius
protomagister de Tragurio...
Vladislavus aurifex de Tragurio
- Str. 52: (XXVI): 6 III 1440. Officiales dicte fratallie... Marinus pro-
tomagister de Tragurio... Rathus protomagister de Tra-
gurio... Magister Blaxius pictor de Tragurio.
- Str. 53: 1441 Die VII dicti mensi Martij per suprascriptus Michoe
(Stegnich) castaldus cum ser Jacobo testa procuratore ac
Radivoj novacovich pelipario ser Xpistoforo Garsulich et
Magistro Blasio pictore fratribus dicte fratallie coram pre-
fato domino comite in sala superiori palatij communis electi
fuerunt in capellanos dicte fratallie S. Spiritus presbyteri
Matheus Michovilich et Michael Radivoievich cuiquidem
electioni prefatus dominus comes prebuit assensum et con-
sensum
- Str. 54: 4 IV 1442... officiales dicte fratallie... Magister Blasius
pictor
- Str. 55: 3 III 1445.... officiales... Ladislavus aurifex
- Str. 56: (XXVIII) 1 III 1444... officiales... Lazslavus aurifex....
Nicola Racich lapicida.
- Str. 57: 7 III 1445.... officiales.... Nicolaus Racich lapicida
- Str. 62: (XXXI) 1450.... officiales... Thomas aurifex

Bogdića Virse, Radivoja Pilice i ostalih, a taj njegov potpis sličí onome nedavno otkrivenom sred čiovskog poliptiha, koji je slikao upravo te godine dok je bio župan. To je uostalom rijetki, spontani i neposredni potpis jednog od mnogih naših kvatročentističkih umjetnika.

Početakom ožujka 1441. godine izabrao je pred gradskim knezom skupa sa županom i još dvojicom bratima u gornjoj dvorani knezeve palače u ime ostalih bratima kapelane bratovštine, svećenike Mata Mihovilovića i Mihajla Radivojevića. U ožujku 1442. godine izabran je na godišnjoj skupštini skupa s ostalom petoricom bratima za oficijala bratovštine i tu čast je vršio sve do ožujka slijedeće godine.

U svojoj oporuci sastavljenoj 1448. godine, iako je već bio nastanjen u Zadru, sjetio se svoje bratovštine i ostavio joj izvjesnu svotu novaca, kuću i neku ruševinu kraj crkve i samostana sv. Petra u Trogiru.³⁴⁾

Njega se, dakle, koji je proboravio sedam godina u dubrovačkoj državnoj službi, živio oko dvadesetak godina u Trogiru i zatim se nastanio u Zadru, posjedovao nepokretnine, imao radionice u kojima je odgajao učenike i upravljao jednom moćnom i uglednom bratovštinom, ne može više smatrati »slikarom-putnikom«.

U bratovštini s Blažom nalazili su se graditelji i protomajstori Marin Radojev, koji je zidao trogirsku luku³⁵⁾ i kaštel Kamerlengo,³⁶⁾ Marin Račić i Ratko, koji je zidao svod katedrale,³⁷⁾ Matej

Str. 125: 14..(?) ...iura heredum Bogdani lapicide.

Str. 126: 14..(?) ...iura Tome aurificis

Str. 138: 1436 adi 6 feurar

Nichola Milcich supano di Santo Spirito fece far uno chalezze di once disisete e meço per ducati disisete e meço val a munida L 96 s. 5.

Str. 141—142: 23 III 1735. Odluka o isključenju graditelja Ivana Macanovića zvanog Raguseo iz bratovštine zbog nereda iza-zvanog pri izboru župana.

Rukopis matrikule čuva se u župnom uredu u Trogiru.

Treba napomenuti da su mnoge bilješke, datumi i imena brisani da bi se moglo u XVII i XVIII stoljeću na tim mje-stima unijeti nove zapise.

34) C. Fisković, Zadarski sredovječni majstori, str. 182. Split 1959.

35) C. Fisković, Opis trogirske katedrale, str. 63. Split 1940.

36) I. Lucius, Memorie storiche di Tragurio ora detto Trau, str. 443. Venezia 1674; C. Fisković, Radovi Saveznog instituta u Dalmaciji. Zbornik zaštite spomenika kulture XI str. 86. Beograd 1960. U članku je pogreškom slagara tiskano da Lucić datira izgradnju Kamerlenga u 1940. mjesto u 1420. godinu.

37) C. Fisković, Opis... str. 35. Tu je spomenut pod talijanskim imenom Allegretto. Zastalno je tu i u matrikuli spomenuti protomajstor Ratko Mihovilić koji se spominje u trogirskim notarskim spisima: 22 XI 1437... Protomagister Ratco Michovilich. Trogirski notarski spisi 1436—1437, str. 225. Trogirski spisi sv. V. Državni arhiv u Zadru. 29. XII 1439. Ratko uzimlje na nauk petnaestogodišnjeg Petra sina trogirskog krojača Pavla. Notarski trogirski spisi 1438. Trogirski spisi V. Drž. arhiv u Zadru.

Gojković graditelj donjeg dijela katedralina zvonika,³⁸⁾ koji je, kako iz matrikule doznajemo, umro ljeti 1429. godine, klesari Jakov,³⁹⁾ Radoslav,⁴⁰⁾ Domenik,⁴¹⁾ Nikola Liunić, koji je bio izradio prozore na bratimskoj dvorani, i Nikola Račić koji je 1431. godine s Markom Gruatom presvođivao katedralu i podigao uz njen ulaz gotičku kapelu sv. Jerolima,⁴²⁾ u kojoj je danas Blažov poliptih, te radio u domenikanskom samostanu, zlatari Stjepan i Vladislav, koji je skovao lijepi srebrni i pozlaćeni križ u katedrali,⁴³⁾ Nikola Vuković i Toma, koji je radio i u Splitu,⁴⁴⁾ i rezbar Juraj.

Prema tome Blaž je živio u društvu »u myru i ù dobroj vogli sa svakim brattom ové svete, i bogogliubne braschine, neimajucchi nijednu zlu vogliu protiva nijednomu od gnih, ni u dillu, ni u rich« kako to piše u pristupnici i »prisexbi« koju je župan izgovarao pri prijemu u bratovštinu novom članu. Živio je, dakle, u društvu graditelja i kipara, zlatara i rezbara, majstora hrvatskog imena koji su vlastitim radom razvijali umjetničku djelatnost u Trogiru sredinom XV stoljeća i njegov rad se popunjavao s njihovim, davajući tom malom gradu obilježje umjetničkog žarišta.

Stoga je i njihova bratimska crkva, srušena bezobzirno i do temelja početkom našeg stoljeća u doba hazburške neogotike, da se tu sazida neukusna osnovna škola, bila umjetnički opremljena. Iako trogirski povjesničar Pavao Andreis piše,⁴⁵⁾ da je to bila obična kuća pretvorena u crkvu, ipak se iz sačuvane slike vidi, da je imala raskošni renesansni ulaz reljefno okićen i natkriven kamenom strehom s renesansnim kasetama, poput one nad vratima samostana bene-

38) T. G. Jackson, *Dalmatia the Quarnero and Istria* II str. 138. Oksford 1887; R. Slade Šilović, *Natpis majstora M. Gojkovića na zvoniku trogirске katedrale iz 1422.* *Jadranski Dnevnik* IV br. 19. Split 23. I 1937.

39) Možda onaj magister Jacobus quondam Florij koji je primio na klesarski nauk osmogodišnjeg Frana Radosalića iz Cetine 1467. g. u Trogiru. Trogirski notarski spisi 1466—1473. Trogirski spisi sv. V. Drž. arhiv u Zadru.

40) Vjerojatno je to onaj lapicida Radoslav quondam Milasini habitator Tragurii, čija se oporuka od 6. VII 1459. sačuvala. Notarski spisi 1459. Trogirski spisi. Državni arhiv u Zadru.

Postoji međutim u Trogiru i klesar Radoslav Novaković: 14. V 1413. *Per ser Duymum Desse zudicem stimatum fuit quod Radoslavus Novacovich lapicida det et solvat Stephani Mislenovich... soldos viginti duos...* Trogirski spisi sv. I sveščić 12. Drž. arhiv u Zadru.

41) Majstor Domenik de Ragusio lapicida kupuje u Trogiru 16. IV 1467. lađu od Ivana Andreisa. Notarski spisi 1466—1473. sv. 3. Trogirski spisi V. Drž. arhiv u Zadru.

42) C. Fisković, *Opis...* str. 35, 63.

43) C. Fisković, *Zadarski sredovječni majstori, bilješke 756a.* U notarskim spisima mu doznajemo i za očevo ime: 10 III 1439. *Magistro Lazlavo quondam Georgij aurifici.* Notarski spisi 1438. str. 218. Trogirski spisi sv. V. Državni arhiv u Zadru.

44) C. Fisković, *Umjetnost i umjetnički obrt XV—XVI stoljeća u Splitu.* *Zbornik Marka Marulića* str. 151. Zagreb 1950.

45) P. Andreis, *Storia della città di Traù,* str. 306. Split 1909.

diktinki.⁴⁶⁾ On ističe tri njene vrijedne oltarne slike, kojima je tačno naveo godine postanka 1347, 1420. i 1491. hvaleći njihove slikare, po čemu bismo mogli pretpostaviti da bijahu gotička djela vjerojatno istaknutijih domaćih slikara. Nije isključeno da je onu iz 1420. godine bio naslikao Blaž, koji je upravo godinu prije bio naslikao u Trogiru barjak ugarsko-hrvatskog kralja.⁴⁷⁾

Među bratimima te bratovštine nije tada bilo nijednog slikara, pa je Blaž bio donekle i dužan da islika naslovne stranice njihove matrikule, a mogao je u minijaturi portretirati njihovog župana, nosača barjaka i nekoliko njih koje je naslikao u prvim redovima, jer njihova lica imaju izrazite individualne crte.

Minijatura se prema oštećenju godini »mille quatrocentovigintioct[avo], ispisanoj u prvom redu odmah ispod nje, može datirati u 1428. godinu, a i po tome što se na slijedećoj stranici nakon uvodnih, nažalost, istrošenih riječi o uvađanju matrikule spominju predstavnicima vlasti, pa i župan bojadisar Marko Stjepanov, za kojega se zna prema zapisu bratimske skupštine od 6. ožujka 1429. godine, da je u prošlog 1428. godini bio župan. U prvom zapisu se dakle čita »...millequatrocentovigintioct[avo]... Al tempo del nostro serenissimo principe misser Francesco Foscari doxe de Veniexia. Al tempo del nostro reverendissimo in Xpisto padre et domino domino Thome Vescovo. Al tempo del magnifico e generoso homo misser Zuane Nani honorevel conte e de li soi persuzessori con la volunta del dito misser lo conte mi Marcho tentor gastaldo de la scuola de l anno presente...«⁴⁸⁾ a u drugom »...MCCCCXXVIII Indictione VII^a. die dominico sexto mensis Marcij... ellectus fuit ser Antonius Andree zupanus deinde apreatatus prefato domino comiti, qui eundem confirmavit et approbavit pro anno tunc incepturo die tertio decimo mensis presentis Marcij ad emissiones rationum ipsius fratulee. In quo millesimo die XIII° magister Marcus Stefani tintor consignavit rationes introitus et exitus ipsius anni in comitatu coram ipso domino comite et dicto ser Antonio zupano...«⁴⁹⁾

Prema tome prikazani župan je vjerojatno trogirski bojadisar majstor Marko Stjepanov koji je prvi zapisan u najstarijem popisu bratima iz 1429. godine. Naslikao ga je u svijetloplavoj kabanici s kukuljicom na leđima rastvorenoj sa strana u donjem dijelu, sa žučkastim krznom oko vrata i rukama na kojemu su crni krzneni repići. Na nogama su mu crne gotički izdužene cipele. On predvodi

46) V. sl. C. M. Iveković, Dalmatien Architektur und Plastik I tabla 32, 1 Wien 1910.

47) C. Fisković, Zadarski sredovječni majstori, str. 184. Bilješka 546.

48) Na str. 3. Belas je u spomenutom članku pogrešno napisao, da je župan bratovštine bio Marko Tentor uzевši njegovo zanimanje bojadisara (tentor) za prezime. On je međutim označen kao Marko Stjepanov bojadisar (Marcus Stephani tentor, Magister Marcus Stefani tintor, str. 40).

49) Na str. 40.

bratime odjevene u bijele tunike⁵⁰⁾ za koje i trogirski povjesničar piše u XVII stoljeću da su bile bijele,⁵¹⁾ opasane pasom o pojasu i ukrašene crvenim križem vrh kukuljice i na prsima. Barjaktar nosi na visokom koplju mali crveni barjak sred kojega je nacrtan crnom bojom i pozlatom mletački Markov lav s knjigom evanđeliste nad vijugavim morskim valom. Sa barjaka vise iskrižane kite, a vrh koplja nad njim širi se pozlaćeni križ raširenih gotičkih krakova. Dvojica koji kleče uz barjaktara imaju preko ramena prebačene tamne stole s crvenim križem. Možda su to oficijali ili »stariscine od Banke«, koje spominje matrikula.

Svi su prikazani u profilu, gubeći se prema pozadini u perspektivi, naglašenoj skraćivanjem i osvjetljenjem fino slikanih bijelih tunika. Gledaju Stvoritelja koji odjeven u široki i lagani plavi plašt drži zeleno bojadisano raspelo s raspetim Kristom sjedeći na trokrilnom gotičkom prijestolju visoka naslona i jakih profila od smeđeg crvenog i bijelog mramora koje se uzdiže na zlatnoj pozadini. Vrh zelenog križa je u profilu prikazan simbol bratovštine, sveti duh u obliku bijelog goluba.

Okretanjem goluba prema bratimima i njihovim okretanjem u klečećem stavu obožavanja prema Stvoritelju, obje minijature prvih dvaju listova povezane su u jedinstvenu cjelinu, koja je i koloristički plavim plaštem Stvoritelja i kabanicom župana, jednako kao i crvenim barjakom i dijelovima prijestolja još jače usklađena. Možda je slikar, koji je uspijevaao u istančanim prelijevima odjeće, stoga i naslikao križ neobično zelenom bojom, da ga poveže sa zelenim travkama suprotne minijature, a ujedno da ne raskida njegovom crnom bojom plavi, lagano slikani plašt.

Vjerni prikaz bratimske nošnje i njihova barjaka, koji sliče na one dalmatinskih i mletačkih bratovština XIV i XV stoljeća,⁵²⁾ ima i kulturno-povijesno značenje, a jača nam ujedno i pretpostavku da su župan i neki od bratima na minijaturi istinski portreti. Zanimljivo je istaknuti razliku između bijelih tunika bratima i bogate nošnje župana, koja se ne sreća ni u Mlecima ni u Korčuli u XIV–XV stoljeću, bar koliko se može vidjeti u onodobnim mletačkim minijaturama i na Blaževom poliptihu korčulanskog bratimstva, gdje su župani, odnosno gastaldi odjeveni jednako kao i ostali bratimi.

Nakon uporedbe obiju minijatura s ostalim Blaževim slikama, a osobito poslije otkrivanja njegova potpisa na poliptihu sv. Jakova, postalo je suvišno i onako nedovoljno uvjerljivo njihovo stilsko poređenje sa slikom »Gospo sa sinom« koja je nađena u Blatu na

50) U matrikuli se često bratimska odjeća nazivlje tunicha, toniga ili tuniga.

51) P. Andreis, o. c. str. 307.

52) Na Progonovićevu križu bratimstva Svih svetih u Korčuli. V. sl. C. Fisković, Dubrovački zlatari od XIII do XVIII stoljeća, tabla III. Starohrvatska prosvjeta s. III sv. 1. Zagreb 1949. Na Blaževom poliptihu u korčulanskoj crkvi Svih svetih. V. sl. Lj. Karaman, Notes... sl. 131; P. Molmenti, o. c. sl. na str. 141, 145, 146, 153, 158.

Korčuli i prenesena u Opatsku zbirku na Korčuli, za koju se pretpostavljalo da bi mogla biti Blažovo djelo.⁵³⁾

Jednako bi tako bilo suvišno upoređivati njegovo stonsko raspelo s velikim naslikanim raspelom, koje je nedavno iz trogirске katedrale preneseno u romaničku nekoć benediktinsku crkvu sv. Ivana, koje sam već 1940. godine ubrojio među djela domaćih majstora XV stoljeća.⁵⁴⁾ P. Toesca ga je zatim pogrešno datirao u XIV stoljeće, povodeći se vjerojatno za Folnesicsem⁵⁵⁾ i pripisao ga bez osnove školi Altichiera.⁵⁶⁾ K. Prijatelj je prihvatio moje mišljenje i još ga tačnije datirao u početak druge polovice XV stoljeća, smatrajući da bi tim »ono postalo zadnje kvalitetno djelo dalmatinske slikarske škole u Trogiru, koja je par decenija prije rekla svoju veliku riječ sa djelom Blaža Trogiranina«.⁵⁷⁾

Upravo zato trebalo bi istaknuti razlike između stonskog i trogirskog križa, iako se na obima, naravno, sretaju opća ikonografska obilježja sličnih evanđeoskih simbola i ostalo.

Boja trogirskog raspela je prigušena i nema onog žara ni toplih i zvučnih odnosa i bogatstva prelijeva kao Blažovo raspelo u Stonu i poliptisi u Korčuli i Trogiru, tako da se na njemu ispoljava više grafički crtež u obrisima, nego volumen i plastičnost, koje Blaž Jurjev postizava osvjetljenjem i koloritom. Ali i taj crtež nepoznatog slikara raspela nije čvrst, pa ne oživljava obrise niti razigrava linije. Mala i kržljava Kristova glava, koja se očito razlikuje od relativno velikih glava Blaževih likova, nije organski povezana s tijelom, već je skupa sa svetokrugom odveć utonula u ramena. Tijelo nema čvrstoće Blaževog poteza, teško je, nije čvrsto raste gnuto na križu, te se čini da pada i ne može da se održi u svojoj ravnovjesnosti, iako su mu ruke rastegnute malne vodoravno. Toj mlohavosti pridonosi i meko slikani i niz koljena spuštenu pojas sa zgužvanim tamnosmeđim prugama koje pojačavaju težinu okomice, jednako kao i teške i zdepaste noge.

Simboli evanđelista u medaljonima krakova su usitnjeni i skućeni te zaostaju za Blaževim koloritom. Taj kolorit trogirskog raspela je dođuše nešto izblijedio i istrošen, ali ne odveć, jer ipak sive mrlje bičevanja sačuvane su po čitavom tijelu i sa bezbrojnim ostalim pojedinostima svjedoče da boja nije isprana.

Mjesto da čvrsto razapne cjelovitost kompozicije, slikar trogirskog raspela podliježe narativnosti i isticanju pojedinosti, koje joj

53) B. Telebaković, o. c.; V. J. Đurić, Slikar Blaž Jurjev. Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 10, str. 153. Split 1956.

54) C. Fisković, Opis... str. 9, 56, 64.

55) H. Folnesics, Studien zur Entwicklungsgeschichte der Architektur und Plastik des XV Jhs in Dalmatien. Jahrbuch der Zentral-Kommission VIII str. 180. Wien 1914.

56) P. Toesca, Il Trecento, str. 797. Torino 1951.

57) K. Prijatelj, Prilog trogirskom slikarstvu... str. 154.

smetaju. On ucrtava debljinu crnog križa na zlatnoj pozadini,⁵⁸⁾ po raspetom i išibanom tijelu rasiplje bezbroj sivih mrlja i slika krv koja je šiknula iz rana i pljušti u rasutim kapljicama. Svega toga nema na nijednom od tri mrtva Blaževa Krista. Ni medaljoni nisu organski povezani s križem, već su umetnuti kao tanjuri. Mladenačko lice anđela, koje je odlučno pri ovom upoređivanju, nema oštre ni izrazite crte, niti bolesno ispupčene oči i čulne usne kao Blaževa mladenačka lica. Zaobljeno je, sladunjavo i dječji neizrazito. Krist nema istaknuti podbradak, niti jasno ocrtani oštri profil, kao gotovo sva Blaževa lica, pa ni njegov svetokrug nije bogato iskičen tačkama, lozicom i arkadicama kao Blaževi svetokruzi.

Po svemu tome trogirsko raspelo zaostaje ne samo za remek-djelima Blaža Jurjeva, stonskim raspelom i poliptisima korčulanske Opatske zbirke i trogirске katedrale, već i za ostalima, koje je on slikao sa svojim učenicima, otkrivajući svojim žarkim koloritom, izrazitim fizionomijama i čvrstim likovima snagu svoje umjetničke darovitosti.

⁵⁸⁾ Pozadina nije crvena, kao što je spomenuto u ranijem opisu ovog raspela (Prijatelj, *ibid.* str. 148), već pozlačena. Pozlata je oštećena ali su još jasni i sačuvani njeni tragovi, a tamo gdje je nestala pojavila se crvenosmeđa boja fonda.

OEUVRE DE BLAŽ JURJEV A STON, NON ENCORE PUBLIEE

CVITO FISKOVIĆ

La signature, récemment découverte, du peintre gothique Blaž Jurjev (Blaise Georges) de Trogir sur son polyptyque de l'église Sv. Jakov (St-Jacob) dans l'île de Čiovo près de Trogir en Dalmatie, a confirmé la supposition faite par les historiens d'art dalmates lorsque, d'après des analyses stylistiques, ils lui ont attribué — ainsi qu'à son atelier — quelques peintures et polyptyques gothiques des villes de Korčula, Trogir, Dubrovnik et Split.

D'après des analyses de style et des comparaisons faites avec les autres peintures de Blaž, l'auteur de cet article attribue également à Blaž Jurjev de Trogir le grand crucifix peint de style gothique tardif qui se trouve dans l'église romane de Ston, ville située dans la presqu'île de Peleješac. D'après les données d'archives Blasius Georgij de Trogir fut, de 1420 à 1428, peintre officiel au service de la République de Dubrovnik dont dépendait aussi la ville de Ston où se trouve le crucifix en question; c'est donc probablement à ce moment-là qu'il peignit cette oeuvre que l'auteur compte parmi ses meilleurs travaux.

Egalement à la suite d'analyses stylistiques l'auteur lui attribue deux miniatures qui se trouvent dans le registre de la Confraternité de Sv. Duh (du St-Esprit) à Trogir; le peintre les a peintes en 1428 lorsque, à son retour de Dubrovnik, il vivait à Trogir et était membre de cette Confraternité.

Les trois oeuvres ici publiées ont été restaurées par les soins de l'Institut de Conservation pour la Dalmatie.